

1. Problematika snižování účinných látek přípravků na ochranu rostlin

Evropská komise provádí pravidelné přehodnocování účinných látek, jejichž doba platnosti schválení končí a je proto třeba rozhodnout o prodloužení nebo neprodloužení jejich schválení. Toto přehodnocení se provádí mj. podle Článku 12 odst. 2 a podle Článku 36 odst. 1, tzn. s ohledem na současné vědeckotechnické poznatky a s využitím pokynů (odborných metodik) dostupných v době podání žádosti. Z uvedeného plyne, že i látky, které dosud byly shledávány jako bezpečné, mohou být na základě nových poznatků a metodik vyhodnoceny jako látky představující při určitém použití nepřijatelné riziko a tedy nesplňující kritéria pro obnovu schválení. Výsledkem je neschválení látky, nebo omezení jejího dosavadního použití.

Zároveň dochází ke schvalování nových účinných látek, které na trhu dosud nebyly a tedy k jejich nárůstu, na druhé straně jsou ohroženy klíčové účinné látky jako je např. glyphosát. Pěstitelé často nabývají dojmu, že dochází k výraznému úbytku účinných látek. Usuzují tak právě z omezení nebo neschválení dosud používaných látek. Ačkoli je skutečností, že celkový počet dostupných účinných látek se v posledních 10 letech nesnížil, ale naopak zvýšil a v současnosti je k dispozici databáze Evropské komise celkem 486 účinných látek (dochází též ke schvalování nových účinných látek, které na trhu dosud nebyly), vznikají často problémy se zajištěním ochrany na úrovni jednotlivých a škodlivých organismů. Důvodem je, že výrobci investují zejména do významnějších plodin, kde objem prodeje zaručuje návratnost investic do výzkumu a do požadovaných vědeckých studií. Postupné zpřísňování účinných látek je neoddiskutovatelné jako např. endokrinní disruptory. Změny by měly být činěny citlivě, tak aby byla alespoň elementární adekvátní náhrada.

Proces schvalování účinných látek a povolování přípravků na ochranu rostlin je natolik složitý, že bez detailních znalostí předložené dokumentace ke konkrétní látce a bez jejího vyhodnocení podle současných vědeckých metodik není možno odhadnout, která látka může být v budoucnu problematická. Použití řady látek je při schvalování omezováno, případně je látka neschválena i proto, že výrobce nepředloží úplnou dokumentaci nebo již do látky nehodlá investovat pouze proto, že je pro něj tržně nezajímavá. Na druhé straně vzniklý problém často vyřeší nové účinné látky uváděné na trh.

V poslední době začaly hrát svou roli i politické tlaky na omezení použití chemických látek, a to zejména s ohledem na prioritu ochrany zdraví a ochrany vodních zdrojů. Tyto tlaky se mohou v budoucnu stát významným rizikem pro některé z látek a to bez ohledu na odborné závěry jejich hodnocení.

Dlouhodobě ohroženou skupinou jsou účinné látky ze skupiny neonikotinoidů, zejména pak insekticidní mořidla.

Další citlivou kauzou je případ glyfosátu, který bude uzavřen teprve po provedení hodnocení ECHA. Výsledek by měl být znám začátkem prosince 2017. Mezi ohrožené látky patří např. i herbicid a desikant dikvát, který by připadal pouze v některých situacích do úvahy jako možná náhrada glyfosátu.

ÚKZÚZ již dříve avizoval, že ani pro neonikotinoidní mořidla ani pro glyfosát plnohodnotná náhrada neexistuje.

Mezi potenciální rizika pro řadu účinných látek je možno zařadit nově projednávaná kritéria pro endokrinní disrupci. ÚKZÚZ nemůže posoudit, které látky jsou reálně ohroženy, a to ze dvou důvodů. Endokrinní disrupce zahrnuje účinky na zdraví lidí, které ÚKZÚZ odborně neposuzuje. Druhým důvodem je, že diskuse o těchto kritériích stále probíhá a není dosud známo, jaký výsledný tvar (a tedy ani dopad na účinné látky) tato kritéria budou mít.

Pokud se týče hledání alternativ, je třeba zdůraznit, že tato role v členských státech Evropské unie náleží především průmyslu, pěstitelským sdružením a výzkumným institucím. Role povolovacích úřadů je výrazně omezena Nařízením EP a Rady (ES) č. 1107/2009, jež podrobně stanoví procesy povolování přípravků. Povolovací úřad může být nápomocen zejména konzultacemi ohledně podkladů potřebných pro povolení a informováním potenciálních žadatelů o podmínkách a kritériích pro povolení. Stejně jako ostatní úřady členských zemí EU, ani Odbor přípravků na ochranu rostlin ÚKZÚZ nedisponuje personální kapacitou, ani odbornou specializací pro hledání nejvhodnějších, ekonomicky dostupných a prakticky využitelných alternativních přípravků, které by byly vhodné i z pohledu integrované ochrany rostlin nebo ekologického zemědělství. V současné době je Odbor POR ÚKZÚZ plně vytížen vyřizováním došlých žádostí o povolení a předložených podnětů na rozšíření použití přípravků pro menšinová použití (počet podaných žádostí se od roku 2006 ztrojnásobil, zatímco počet funkčních míst odborných zaměstnanců Odboru POR byl ve stejném období zredukován o 15%).

Závěrem je možno konstatovat, že hlavní nejistotou pro účinné látky se do budoucna jeví kritéria pro endokrinní disrupci, která mohou ohrozit řadu látek, zejména fungicidů ze skupiny azolů. Mimo to, budou ohroženy jednotlivé látky nebo jejich použití v závislosti na kvalitě předložené dokumentace a tvorbě vývoji nových odborných poznatků a metodik. V současné době ale není možno předpovědět, kterých konkrétních látek (mimo uvedených

neonikotinoidů, glyfosátu a dikvátu) se toto ohrožení prakticky dotkne. Většina z uvedených látek nemá v současné době plnohodnotnou alternativu, proto bude náhrada záviset na výzkumu a výrobcích přípravků na ochranu rostlin. Evropská komise opakovaně zdůrazňuje potřebu využívat jako alternativu nejen jiné chemické přípravky, ale rovněž agrotechnická opatření a zejména správné střídání plodin, které může výrazně omezit infekční tlak škodlivých organismů nebo výskyt určitých plevelů.

Spotřeba účinných látek obsažených v POR a dalších prostředcích podle účelu je uvedeno v příložené tabulce.

Údaje ohledně POR a účinných látek lze zadávat a filtrovat dle různých parametrů na odkaze:

<http://eagri.cz/public/app/eagriapp/POR/Vyhledavani.aspx?type=0&vyhledat=A&stamp=1488793895855>

Kulatý stůl 7.3.2017
 Informace pro nevládní organizace
 (zpracováno sekci 17000)

Spotřeba účinných látek obsažených v přípravcích na ochranu rostlin a dalších prostředcích podle účelu užití celkem, 2006–2015

Ukazatel	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	kg účinné látky									
Zoocidy, mořidla	181 860	368 179	359 385	264 847	211 823	236 212	275 760	268 319	282 781	256 702
Herbicidy a desikanty	2 638 904	2 919 123	3 195 422	2 715 232	2 768 226	2 823 736	2 873 327	2 615 341	2 320 790	2 194 484
Fungicidy, mořidla	927 616	986 831	1 118 463	1 086 989	1 256 277	1 351 621	1 366 461	1 514 400	1 415 379	1 359 874
Regulátory růstu	741 131	706 298	763 007	690 254	711 872	891 199	871 719	748 659	663 132	661 064
Rodenticidy	2 863	4 628	4 202	1 013	6 073	5 200	8 481	3 778	8 984	13 923
Ostatní ¹⁾	96 918	120 175	1 285	126 509	216 857	287 302	322 584	371 669	330 620	370 285
Celkem	4 589 292	5 105 234	5 441 764	4 884 844	5 171 128	5 595 270	5 718 332	5 522 166	5 021 686	4 856 332

¹⁾ ostatní – pomocné látky, repelenty, minerální oleje aj.

Vykazování spotřeby účinných látek je členěno podle požadavků FAO.

Zdroj: MZe, SRS, ÚKZÚZ

Spotřeba přípravků na ochranu rostlin a dalších prostředků podle účelu užití celkem, 2006–2015

Ukazatel	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	kg, l									
Zoocidy, mořidla	517 087	992 939	1 433 345	646 929	714 250	868 799	898 457	1 031 817	1 405 577	1 154 677
Herbicidy a desikanty	5 848 823	6 417 713	6 570 782	6 378 536	6 537 167	7 296 644	7 649 274	6 978 787	6 334 267	5 986 093
Fungicidy, mořidla	2 339 972	2 516 996	2 656 644	2 811 733	2 831 152	3 262 315	3 286 430	3 796 376	3 611 868	3 588 704
Regulátory růstu	883 616	861 484	891 277	1 019 072	1 035 542	1 373 929	1 361 184	1 230 344	1 138 975	1 222 713
Rodenticidy	198 311	266 962	281 125	65 246	172 077	114 932	170 681	75 514	179 721	278 437
Ostatní ¹⁾	136 742	529 242	358 417	308 722	297 715	419 754	459 703	524 532	470 522	501 390
Celkem	9 924 551	11 585 336	12 191 590	11 230 238	11 587 903	13 336 373	13 825 729	13 637 370	13 140 930	12 732 014

¹⁾ ostatní – pomocné látky, repelenty, minerální oleje aj.

Vykazování spotřeby pesticidů je členěno podle požadavků FAO.

zdroj: MZe, SRS, ÚKZÚZ

Kulatý stůl 7.3.2017
Informace pro nevládní organizace
(zpracováno sekci 17000)